

Công bố những phát hiện ban đầu về nữ tài Bùi Thị Hý

Bình gốm Chu Đậu trong bộ sưu tập ở bảo tàng Topkapi Sarayi, Istanbul. Ảnh: www.gomsu.vn

Việc xác định Bùi Thị Hý, người phụ nữ được ghi tên trên chiếc bình gốm hoa lam cao 54 cm ở bảo tàng Topkapu Sarayi ở Istanbul (Thổ Nhĩ Kỳ), có phải là chủ nhân của hàng loạt sản phẩm gốm sứ dòng Chu Đậu thế kỷ thứ XV, vai trò của bà thế nào đối với nghề thủ công mỹ nghệ nổi tiếng đó...là những ẩn số mà các nhà sử học đang tìm lời giải suốt mấy chục năm qua.

Tại hội thảo do Liên hiệp các hội khoa học và kỹ thuật tỉnh Hải Dương phối hợp với huyện Gia Lộc tổ chức vào ngày 20/6/2009 vừa qua, đại diện dòng họ Bùi, các nhà sử học đưa ra nhiều chứng cứ, hiện vật liên quan đến nhân vật lịch sử thú vị này.

Trong số các hiện vật, có chiếc la bàn bằng đá trên đó khắc: **Châm bàn chu hải khứ Bùi Thị Hý** và gia phả do chính phu quân của bà là ông Đặng Phúc lập bia gồm 379 chữ ghi rằng: “Bùi Thị Hý, người vợ kỳ tài,

hiệu là Vọng Nguyệt, là con gái trưởng của quan mã vũ Bùi Đình Nghĩa, cháu ba đời lão tướng Bùi Quốc Hưng. Phu nhân sinh năm Canh tý (1420), thời Bình Định Vương, mất ngày 12 tháng 8 năm Cảnh thống Kỷ mùi (1499). Phu nhân có tài văn chương, chữ viết đẹp, lại có kỳ tài về họa, từng cải trang đi thi Đại khoa đến kỳ thi thứ ba, khoa Nhâm Tuất, năm đại bảo thứ ba (1442), bị quan trường (phát giác) kỷ luật, đuổi khỏi trường thi. Sau bèn xuất giá, cùng đại gia phu quân Đặng Sỹ, làm nghề nung sành sứ, tại trang Chu, châu Nam Sách, chế đồ gốm cống triều đình đương thời và xuất cho thương nhân nhiều nước như: Nhật Bản, Trung Quốc, và phương Tây. Sau Đặng Sỹ cùng những người làm thuê gặp nạn, chết ở biển Đông. Phu nhân tái giá, lấy đại gia Đặng Phúc, người Trang Chu.

Phu nhân là một trang nữ tài võ, thông văn, làm chủ thương đoàn đi Nhật Bản, Trung Quốc, phương Tây để buôn bán đặc phẩm gốm sứ. Thật buồn thay, phu nhân kỳ tài làm bình gốm mà lại không con...”. Đó là tài liệu quý để minh chứng bà Bùi Thị Hý là một trí thức Nho học, một nghệ sỹ xuất sắc chế tác đồ gốm, một doanh nhân buôn bán trên phạm vi quốc tế, một nữ hăng hái.

Gốm sứ Chu Đậu của Hải Dương đã nổi tiếng trong nước và trên thế giới ngay từ thế kỷ XV, được lưu giữ trong 46 bảo tàng quốc gia. Đặc biệt, sau khi trục vớt con tàu đắm ngoài Cù lao Chàm năm 1997, người ta đã tìm được trên con tàu đó 34 vạn bộ đồ sứ dòng Chu Đậu, sau đó đem bán đấu giá. Từ đó gốm sứ Chu Đậu đã có mặt trên khắp thế giới.

Phát biểu tại hội thảo, GS Phan Huy Lê, Chủ tịch Hội Khoa học Lịch sử Việt Nam, đã hoan nghênh và đánh giá cao cố gắng UBND tỉnh, Liên hiệp các hội khoa học và kỹ thuật tỉnh Hải Dương trong việc tổ chức hội thảo khoa học này. Ông cho rằng đây là hội thảo công bố những phát hiện, nghiên cứu ban đầu về nữ tài Bùi Thị Hý. Sau hội thảo này, tỉnh Hải Dương cần tiếp tục tổ chức nghiên cứu, khai quật trên qui mô rộng và tiếp nhận những phản biện trong nước, quốc tế về các tài liệu, di sản có liên quan tới bà. Tỉnh cũng cần có văn bản báo cáo Bộ Văn hoá Thể thao và Du lịch, có kế hoạch bảo vệ những di vật đã tìm thấy. Theo GS Lê, khi có sự đồng thuận của các nhà nghiên cứu, chúng ta mới có cơ sở khoa học để đề xuất với các cấp lãnh đạo có hình thức tôn vinh xứng đáng đối với nữ tài Bùi Thị Hý.

Nguyễn Anh Quốc